

ตอนที่ ๒

ดุสิตปรีวรรต

พระโพธิสัตว์รับเชิญจากภพดุสิต

เนื้อความย่อ

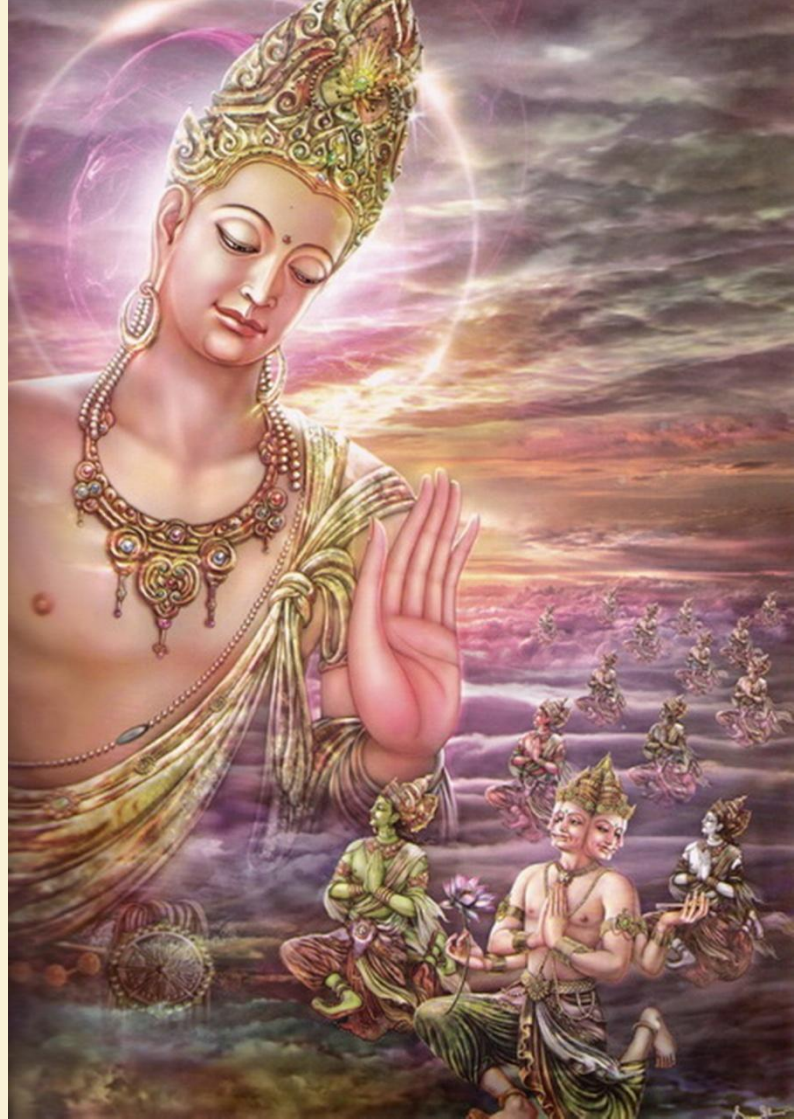
ครั้งสมัยพระพุทธเจ้าที่ปังกร พระโพธิสัตว์ของพวกเราฉัน เป็นสุเมธดาบส ทรงมีบารมีญาณพร้อม บรรลุพระอรหัตเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าที่ปังกรแล้ว แต่ทรงสละโอกาสนั้นเพื่อจะเป็นพระสัพพัญญู พระพุทธเจ้าเองในอนาคต และทรงได้รับพุทธพยากรณ์ว่าความปรารถนานั้นจักสำเร็จ เมื่อล่วงไป ๔ อสงไขยแสนมหากัป

จากนั้นเป็นต้นมา ก็ทรงบำเพ็ญบารมี ๓ ระดับ คือ บารมี ๑๐ อุปปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ รวมเรียกว่า สมตังสบบารมี (บารมี ๓๐ ถ้วน) พร้อมด้วยบำเพ็ญมหาบริจาต ๕ คือ การสละทานอย่างใหญ่ ได้แก่ สละทรัพย์ ๑ สละอวัยวะ ๑ สละชีวิต ๑ สละลูก ๑ สละเมีย ๑ (จัดอยู่ในทานบารมีทั้ง ๓ ระดับนั้นแหละ)

ท่านอ้างตามคัมภีร์ชินมหานิทานว่า พระพุทธเจ้าของเราได้รับพยากรณ์ในสำนักของพระพุทธเจ้า ๒๔ พระองค์ เริ่มแต่พระพุทธเจ้าที่ปังกรจนถึงพระพุทธเจ้ากัสสปะ ในระหว่างนั้นทรงเกิดเป็นอิตถภาพต่างๆ และได้บำเพ็ญบารมี ๓ ระดับครบบริบูรณ์ในสมัยเป็นพระเจ้าเวสสันดร ทรงยุติจากความเป็นราชาแล้วเกิดในดุสิตเทวโลก รอคอยเวลาตรัสรู้

ก่อนพระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้หนึ่งแสนปี พวกสุทธาวาสพรหมได้ลงมาบอกหมู่มนุษย์ว่าอีกแสนปีจะมีพระพุทธเจ้าตรัสรู้ หากต้องการพบพระองค์ก็อย่าละเมียดศีล ๕ จงบำเพ็ญทานศีล ภาวนา ซึ่งพวกเทพและมนุษย์ตื่นเต้นกันมาก เรียกว่าเกิดพุทธโกลาหล แล้วเทวดาและพรหมก็ประชุมกันเพื่อสืบหาว่าผู้ใดจะเป็นพระพุทธเจ้า ก็พบว่าสันดุสิตเทวราชในสวรรค์ชั้นดุสิต คือพระโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จึงพากันเข้าเฝ้ากราบทูลให้เสด็จจุติไปปฏิบัติในพระครรภ์พระมารดา

ก่อนจะรับเชิญจุติ พระโพธิสัตว์ได้พิจารณาปัญจมหาวិโลกนะ (การตรวจดูอย่างยิ่งใหญ่ ๕ อย่าง) เช่น ขณะนี้พวกมนุษย์มีอายุเท่าใด? เป็นต้น เมื่อเห็นว่าทั้ง ๕ อย่างพร้อมแล้ว จึงรับคำอาราธนาของหมู่เทพ และพรหม จุตี (ตาย,เคลื่อน) จากดุสิตเทวโลกปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระสิริมหามายาราชเทวี

ปริจเฉทที่ ๒

ตุลิตปริวรรต

พระโพธิสัตว์รับเชิญจตุตจากภพตุลิต

สมเด็จพระผู้มีพระภาค ทรงพระมหากุณาแก่อสัตวโลก ปราธนาจะร้อยตัวให้พ้นจากห้วงมหรณพสงสาร และเสวยซึ่งจักรพรรดิราชสมบัติอันจะมาถึงใน ๗ วัน มิได้ทรงพระอาลัย ดุจก้อนเขษะอันช้องอยู่ในปลายพระชิวหา พระเหตุที่ยปราธนาจะถือเอาซึ่งผล คือพระสัพพัญญุตญาณในไม่กัลปพฤกษ์ คือพระสมมติสวารมี มีดอกอันบานคือเบญจมหาปริจาค แลตั้งอยู่เหนือภูมิภาค กล่าวคือไตรภพสมบัติทั้งสาม

พระพุทธเจ้าของพวกเราทรงตั้งความปรารถนา

และได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งสมัยพระพุทธที่ปางแรก

จึงมีคำปจฉาว่า กิริยาที่พระสัพพัญญูปรารถนาพระสัพพัญญุตญาณเป็นดังฤๅ? วิสัชนาว่าพระบรมโพธิสัตว์แห่งเรา เมื่ออดีตภพที่สุด ๔ อสงไขยแสนกัป นับถอยหลังไปแต่มหากัปที่กัปนี้ บังเกิดเป็นพระสุเมธดาบสได้พบพระพุทธที่ปางแรก และเสวยซึ่งพระอรหัตตอันจะบรรลู่ในสำนักพระพุทธองค์โดยแท้ ปรารถนาพระสัพพัญญุตญาณและได้พุทธพยากรณ์แล้ว ทรงบำเพ็ญเบญจมหาปริจาคแลพระสมมติสวารมีมีทานเป็นต้น ในชาติกัณดารอนจะนับจะประมาณมิได้

พระอรธกถาจารย์จึงกล่าวสรรเสริญพระบารมีโดยสัพพะคาถาว่า **ทานํ สิลลจ เนกขมมํ** เป็นอาทิ อรรถาธิบายความว่า ด้วยบารมี ๑๐ ทศ แลพระบรมโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญพระสมมติสวารมีทั้งปวง คือ พระทศบารมี ๑๐ พระทศอุปบารมี ๑๐ พระทศปรมัตถบารมี ๑๐ แลปลูกซึ่งบุญที่ชนะจะบริโภคซึ่งผล ยังฉายาแห่งกุศลฤกษ์ให้ร่มเย็นแก่มหาชนทั้งหลาย ครุณาจุปลูกซึ่งอัมพพฤกษ์

บารมี ๓๐ ครบถ้วนสมัยเป็นพระเวสสันดร

พระคันถรนาจารย์จึงกล่าวนัยอุปมาด้วยพระคาถาว่า **ตเลวสสารเปถ ขนานิ** เป็นอาทิ อรรถาธิบายความว่า ขนทั้งหลายใดๆ จะนำไปซึ่งทรัพย์แลองค์แลชีวิตแห่งพระมหาสัตว์ พระมหาสัตว์ผู้มีได้เอื้อเพื่อแก่พระองค์ ทรงบำเพ็ญซึ่งมูลปณิกุศลจนสำเร็จดุจใจ ด้วยพระทัยปรารถนาจะให้เป็นที่ประโยชน์แก่ชนทั้งหลาย อันท่องเที่ยวอยู่ในสังสารมรรคาคุณนั้น แต่พระองค์ให้พระโลหิตเป็นทานก็มากกว่ากระแสน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ แต่ให้พระมิ่งละเป็นทาน ก็อาจยังพื้นแผ่นดินหาปลูกให้พ่ายแท้ แต่ตัด

พระเศียรกับทั้งพระเศียรโมลีให้เป็นทาน ก็ประมาณสูงกว่าเขาพระสุเมรุราช แต่ควักพระเนตรให้เป็นทาน ก็มากกว่าดวงตาราในนภากาศ แลจำเดิมแต่บำเพ็ญกุศลาภิหาร แต่บาทมูลสมเด็จพะพุทธที่บังกรเป็นต้น แต่บำเพ็ญพระสมเด็จสบารมีมาสำเร็จลงในชาติเป็นพระเวสสันดรนั้น

ทรงได้รับพุทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๔ พระองค์

ได้อานิสงส์ ๑๘ ประการ

บัดนี้ จะรับพระราชทานแทรกความเข้าใจพิสดาร ตามพระบาลีในคัมภีร์ชินมทานิทานว่า สมเด็จพะผู้ทรงพระภาคแห่งเราได้พยากรณ์ในสำนักพระสัพพัญญูพุทธเจ้าทั้ง ๒๔ พระองค์ มีพระพุทธรูปที่บังกรเป็นต้น จนพระพุทธรูปที่สพเป็นปรีโยสาน และทรงก่อสร้างกุฎกาภิหารมาได้ซึ่งอานิสงส์เป็นอันมาก

จึงมีคำปุจฉาว่า อานิสงส์แห่งองค์พระบรมโพธิสัตว์นั้นเป็นดังฤา? วิสัชนาโดยพระคณาว่า **เอว สพพคสมปนา** เป็นอาทิ แปลเนื้อความว่า นรชาติทั้งหลายบริบูรณ์ด้วยบารมีทั้งปวง เทียงที่สำเร็จแก่พระโพธิญาณ แลสังสนาการไปในสังสารวัฏด้วยวัย ๑๐๐ โกฎิเป็นอันมาก ได้ซึ่งอานิสงส์ คือเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ไม่เป็นคนจักษุบอดแต่กำเนิด ๑ ไม่เป็นคนหนวกแต่กำเนิด ๑ ไม่เป็นคนบ้า ๑ ไม่เป็นคนใบ้ ๑ ไม่เป็นคนเปลี้ย ๑ ไม่เกิดในมิถิลขประเทศ ๑ ไม่เกิดในท้องแห่งทาสี ๑ ไม่เป็นนิตมิจชาติฐิ ๑ เพศไม่กลับเป็นสตรี ๑ ไม่ทำอนันตริยกรรมห้า ๑ ไม่เป็นโรคเรื้อน ๑ เมื่อเกิดในกำเนิดแห่งสัตว์เดี๋ยวจานกายไม่เล็กกว่านกรกระจบ และไม่ใหญ่กว่าช้าง ๑ ไม่เกิดในขุปปาสิกปรตแลนิจฆมตัมตักกปรต แลกกาลกัญชิวาสูร ๑ ไม่เกิดในอวิจิฆฆนรกลโลกันตริกนรก ๑ เมื่อเกิดในกามพรพไม่เป็นมาร ๑ เมื่อเกิดในรูปพรพจกไม่เกิดในสุทธาวาสภพ ๑ ไม่เกิดในอรุภพ ๑ อย่างก้าวไปสู่อัจฉราพรอื่น ๑ เมื่อบังเกิดเป็นมนุษย์ในภพใดๆ ก็มีพระหทัยยินดีที่จะบรรพชา แลประพฤดีในจริยาทั้ง ๓ มีญาติตถจริยาเป็นอาทิ แลทรงบำเพ็ญพระบารมีทั้ง ๓๐ ทศ มีพระทานบารมีเป็นต้น พระอุเบกขาบารมีเป็นที่สุด

ตัวอย่างการบำเพ็ญบารมี ๓ ระดับของพระโพธิสัตว์

พระคันถรจนจารย์จึงกล่าวพระคณาว่า **ทเสว ปารมี โหนติ** เป็นอาทิ แปลเนื้อความว่า กิริยาที่ทรงสั่งสมพระบารมีเพื่อประโยชน์แก่พระโพธิญาณจัดเป็นสังละ ๓ ประการ คือพระบารมี ๑๐ แลอุบารมี ๑๐ แลปรมัตถบารมี ๑๐

แลทรงบำเพ็ญทานในชาติเป็นเวลามพราหมณ์เป็นอาทินั้น จัดเป็นทานบารมี ทรงควักพระเนตรให้เป็นทานในชาติเป็นพระยาสิริราชชนัน จัดเป็นทานอุบารมี ทรงสละชีวิตให้เป็นทานในชาติเป็นพญาสบันดิตนัน จัดเป็นทานปรมัตถบารมี

ทรงบำเพ็ญศีล ในชาติเป็นพญาสีลวญชราชชนัน จัดเป็นศีลบารมี ในชาติเป็นพญาภูริทัตตานคินทรราชชนัน จัดเป็นศีลอุบารมี ในชาติเป็นพญาสังขบาลนคราชชนัน จัดเป็นศีลปรมัตถบารมี

ทรงบำเพ็ญเนกขัมมบรรพชา ในชาติเป็นพระโยมธรรมาภรณ์นั้น จัดเป็นเนกขัมมบารมี ในชาติเป็นพระทัตติปาลกมรณัน จัดเป็นเนกขัมมอุบารมี ในชาติเป็นพระยาจุลสุดโสมราชชนัน จัดเป็นเนกขัมมปรมัตถบารมี

ทรงพระบริษายาณในชาติเป็นสัมภวกุมาร จัดเป็นปัญญาบารมี ในชาติเป็นวิรุฬษบัณฑิตอมตาคย์ จัดเป็นปัญญาอุบารมี ในชาติเป็นเสนกบัณฑิตพราหมณ์ จัดเป็นปัญญาปรมัตถบารมี

ทรงพระวิริยภาพในชาติเป็นพญามหการะปราช จัดเป็นวิริยบารมี ในชาติเป็นพระยาสิลวมหาราช จัดเป็นวิริยอุบารมี ในชาติเป็นพระยามหาชนกราช จัดเป็นวิริยปรมัตถบารมี

ทรงพระขันติธรรม ในชาติเป็นพระจุลธรรมบาลราชกุมาร จัดเป็นขันติบารมี ในชาติเป็นพระธรรมาทเวบุตร จัดเป็นขันติอุบารมี ในชาติเป็นพระขันตีวาทิตาบส จัดเป็นขันติปรมัตถบารมี

ทรงกระทำสักกิริยา ในชาติเป็นสกลนโปฏกนคุมันนั้น จัดเป็นสักกบารมี ในชาติเป็นพญาภจจาปลาช่อนันนั้น จัดเป็นสักกอุบารมี ในชาติเป็นพระยามหาสุตโสมราช จัดเป็นสักกปรมัตถบารมี

ทรงกระทำอิฏฐาน ในชาติเป็นพญาภูกรราช จัดเป็นอิฏฐานบารมี ในชาติเป็นมาตังคจันฑาลบัณฑิต จัดเป็นอิฏฐานอุบารมี ในชาติเป็นมุคคักกบัณฑิตคือพระเตมียราชกุมารนั้น จัดเป็นอิฏฐานปรมัตถบารมี

ทรงเจริญพระเมตตา ในชาติเป็นสุวรรณสมดาบส จัดเป็นเมตตาบารมี ในชาติเป็นพระกัณหาทิ ปายนดาบส จัดเป็นเมตตาอุบารมี ในชาติเป็นพระยาเอกราช จัดเป็นเมตตาปรมัตถบารมี

ทรงประพฤดีอุเบกขาในชาติเป็นกัจฉปบัณฑิต จัดเป็นอุเบกขาบารมี ในชาติเป็นพญาหิสรราช จัดเป็นอุเบกขาอุบารมี ในชาติเป็นโฆมทังสบัณฑิต จัดเป็นอุเบกขาปรมัตถบารมี

สิริเป็นสมเด็จสบารมี ๓๐ ทศบริบูรณ์มิได้อิมิได้หย่อน

สมัยเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรพระบารมีครบถ้วน

จตุแลแล้วอุบัติในดุสิตเทวโลก

แลในชาติเป็นพระเวสสันดรนั้น ทรงบำเพ็ญพระบารมีทั้ง ๑๐ พร้อมทุกประการมิได้เศษ แลกกาลเมื่อพระชนมายุได้ ๘ พระพรรษา มีพระทานนัยคัยคำจริจักให้อัชฌัตติทาน แลกกาลเมื่อพระราชทานเศวตกุญชรปัจฉัยนาค แลกกาลเมื่อทรงบริจาคสัตตสคมมหาทาน แลกกาลเมื่อต้องปีพพาขานิยมกรรมออกจากพระ

นคร แลกกาลเมื่อบริจาคบุตรทานแลกริยาทาน แลกกาลเมื่อสมคามแห่งทกษัตริย์ในท้องศิวิรงคต มหาปรุฑ์ ก็กัมปนาททุกครั้งถ้วนถึงศักราบ ๗ ครั้งเป็นมหามหัทศจรยย์ เหตุนั้นจึงตรัสพระสัพพัตถธรรมเทศนาไว้ในคัมภีร์ จริยาปิฎกด้วยบาทพระคาถาว่า **เอจตนายั ปฐวี** เป็นอาทิ

อรรถาธิบายก็คล้ายกับความหลัง ทรงบำเพ็ญพระสมมติสังขารมีบริบูรณ์ในชาติเป็นพระยามหา เวสสันดร เบื้องหน้าแต่นั้นก็เป็นปัจฉิมภวีกษัตริย์ได้ตรัสแก่พระสัพพัตถญาณสำเร็จพุทธภูมิบารมี

แลในชาติเป็นพระเวสสันดรนั้น กาลเมื่อวันประสูติ ตรัสแก่พระมารดาว่าจะบำเพ็ญทาน แลทรง บริจาคมทานทั้งหลาย ดุจนัยพรณนามมาแล้วจัดเป็นพระทานบารมี แลกกาลเมื่อทรงสถิตอยู่ในชราวาส ทรงรักษาเบญจางคคิกลเป็นนิจแลกรักษาอุโบสถศีลทุกๆ กึ่งเดือน จัดเป็นพระศีลบารมี กาลเมื่อเสด็จออก จากพระนครสละเสียดซึ่งกามคุณ ทรงบรรพชาเป็นดาบสอยู่ในอรัญประเทศนั้น จัดเป็นพระเนกขัมมบารมี กาลเมื่อทรงพระศรัจกัให้อัจฉัตติกทานแต่ยังสถิตอยู่ในทวารภูมิ

แลเมื่อพระราชทานสองพระโอรสแก่ชุกภราหมณ์กอรด้วยพระจิวารณญาณ บรรเทาเสียซึ่ง ความรักแลความโศกแต่บุตรีโยคนั้นจัดเป็นพระปัญญาบารมี กาลเมื่อเสด็จดำรงราชสมบัติทรงพระ อุตสาหะเสด็จออกสู่สถานศาลาทุกๆ กึ่งเดือนมิได้ขาด แลกกาลเมื่อออกทรงพาหิรบรรพชา อุตสาหะบูชา เถลิง เพื่อจักบำรุงซึ่งเตโชภิลินทากวนันนั้น จัดเป็นพระวิริยบารมี กาลเมื่อพระราชบิดาตรัสสั่งให้นฤเทศ พระองค์เสียดจากพระนครด้วยคำชาวสิวีราชญ์กรโยกโหมมิได้มีความพิโรธในพระราชบิดร แลกกาลเมื่อ พราหมณ์ตีพระโอรสทั้งสองอดกลั้นเสียดซึ่งความโกรธในพราหมณ์ จัดเป็นพระขันติบารมี

กาลเมื่อตรัสปฏิญาณจะให้อิฐทานแลบุตรแก่พราหมณ์ แล้วก็ทรงเสียดสละบริจาคให้โดยสัตย์ มิได้ ตรัสกลับกลอกถ้อยลวงนั้น จัดเป็นพระสังขารบารมี กาลเมื่อทรงพระสมทานนั้นมิได้กระทำในพระทัยเสนาหา อาลัยในพระราชบุตรอันทรงสละให้เป็นทาน แลกกาลเมื่อทอดพระเนตรเห็นหมู่สกุเสนา สำคัญว่าข้าศึก สะดุ้งแต่มรมณภัย พระมัทรีทูลเล่าโลมพระทัยแล้วเสด็จจลจากยอดบรรพตกระทำพระทัยมั่น มิได้หวั่นไหว แต่ถ้อยนั้น จัดเป็นพระอธิฏฐานบารมี

กาลเมื่อแม่พระเมตตาไปแก่ชวากถึงคราชญ์ พระราชทานกฤษชทาน แลกกาลเมื่อสถิตในวงกตแม่ พระเมตตาทำไปแก่สรพสัต์จตุบทวิบาหนั้น จัดเป็นพระเมตตาบารมี กาลเมื่อตัดเสียดซึ่งเสนาหาในพระ ปิยบุตรแลมิได้โกรธแก่พราหมณ์ ตั้งพระทัยเป็นฆัณเฑิตารมณณ์ท่ามกลางไม่รักไม่ชังแก่ผู้ใดนั้น จัดเป็นพระ อุเบกขาบารมี

แลพระมหาบุรุษบำเพ็ญพระบารมีสำเร็จในชาติเป็นพระเวสสันดรนั้น ครั้นสิ้นพระชนมายุก็จุติไป บังเกิดเป็นสันตคุสิตเทวราช เสวยทิพสมบัติอยู่ในชั้นดุสิตเทวโลกกำหนดอายุถึง ๕๗ โกฎีกับ ๖๐ แสนปีใน มนุษย์นี้ นับเป็นปีในชั้นดุสิตได้ ๔,๐๐๐ ปีทิพย์

เมื่อบารมีครบถ้วนแล้ว จึงทรงอยู่ในดุสิตภพครบ ๔,๐๐๐ ปีทิพย์

บัดนี้จะได้รับพระราชทานถวายวิสาขนา ตามเรื่องความในดุสิตบิรวรรคเดิมนั้นสืบต่อไปในลำดับนี้ พระคณิศรจนาจารย์จึงกล่าวพระคาถาชำระเสริญพระบารมีอีกสองบทว่า **คัมภีรปารทานาติ** เป็นอาทิ อรรถาธิบายว่า พระมหาสัตว์ทรงบำเพ็ญพระบารมีทั้ง ๑๐ มีทานเป็นต้นเหมือนดวงผึ้งมหาสารคนธลึงค์ ทรง ้วยข้ามด้วยกำลังถึงฝั่งสงสารมรรณพด้วยบริจาคกริยาทานคือพระมัทรี ยิ่งพระทศบารมีให้สำเร็จแล้ว เสด็จสถิตในดุสิตเทวพิภพบรรลุซึ่งกาลอันแก่กล้าแห่งพระโพธิญาณ เทพยดาทั้งหลายจึงอาราธนาให้จุติลงสู่พระศรรังแห่งพระพุทธมารดาในปัจฉิมชาตินี้

แท้จริง พระมหาบุรุษราชาเจ้าเชื่อว่าบำเพ็ญพระบารมียังมีได้บริบูรณ์ แม้ถึงจะบังเกิดในดุสิตเท วโลก ก็มิได้สถิตอยู่จนตรบเท่าสิ้นพระชนมายุเหตุใด? เหตุใดในเทวพิภพนั้นยากที่จะบำเพ็ญพระบารมีให้ บริบูรณ์ได้ ย่อมกระทำอธิมุตกาลถึงพระทัยให้วายชีพจุติลงมาเกิดในมนุษย์โลกจะได้สืบสร้างพระบารมี ให้บริบูรณ์ ในกาลครั้งนั้น พระบารมีนั้นแก่กล้าบริบูรณ์อยู่แล้ว อาจสามารถจะได้ตรัสแก่พระสัพพัตถญาณในอนันตรภพเป็นแท้ จึงเสด็จสถิตอยู่ในดุสิตเทวโลกตรบเท่าถ้วนกำหนดชนมายุ ๔,๐๐๐ ปีทิพย์

สุทธาวาสพรหมแจ้งข่าวแก่นมนุษย์ว่าอีกแสนปี พระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้ เกิดพุทธโกลาหล

ส้าโกลาหล ๕ ประการอันมีในโลก คือ กัปโกลาหล ๑ พุทธโกลาหล ๑ จักรวรรดิโกลาหล ๑ มงคล โกลาหล ๑ ไม่นโยโกลาหล ๑

ในกาลนั้น สุทธาวาสมหาพรหมทั้งหลายประดับซึ่งพรหมอาภรณ์อันเป็นทิพย์ ลงมาเที่ยวทั่วทั้ง หมื่นโลกธาตุโอฆณณการซึ่งเหตุแห่งพุทธโกลาหลแก่นมนุษย์ว่า ดูกรท่านทั้งหลายผู้นฤทุกข์ เบื้องหน้าแต่นี้ ล่วงไปอีกแสนปี พระสัพพัตถญาณจะบังเกิดในโลกถ้าจะใครพบเห็นจงเว้นจากเบญจพิธเวรทั้ง ๕ อุตสาห์ บำเพ็ญทานรักษาศีลเจริญภาวนา กระทำการกุศลต่างๆ

เหตุดังนั้น เทพยดาแลพรหมทั้งหลายในหมื่นโลกธาตุ ได้สดับซึ่งพุทธโกลาหลดังนี้จึงสโมสร สันนิบาตปรึกษาแก่กันว่าสัตว์ผู้ใดหนอจะได้ตรัสเป็นพระสัพพัตถญาณในโลก

หมู่เทพผู้ว่าสันตติเทพบุตรจะเป็นพระพุทเจ้า

จึงเข้าเฝ้าทูลเชิญจุด

ครั้งลูกหลานสืบกันไป ปัญญาพินิตทั้ง ๕ ก็บังเกิดมีแก่พระมหาสัตว์ คือทิพยบุพผาที่ประทับพระกายนั้นเที่ยวแห่ง ๑ ทิพยภัตตภูษาที่ทรงนั้นมีสีอันเศร้าหมอง ๑ พระเสโทบังเกิดไหลออกจากพระกัจฉปประเทศ ๑ พระสร้อยกายกอบรัดย์อาการชราปรากฏ ๑ มีพระทัยพระสันเป็นพุทเจ้าเหนียวหนำจากเทวโลก มิได้มีความยินดีที่จะสถิตในทิพยอาสน์นั้น ๑

เมื่อปัญญาพินิตบังเกิดแก่พระมหาสัตว์ดังนี้ เทพเจ้าทั้งหลายก็รู้แจ้งประจักษ์ว่าสันตติเทพวราของคณีนี้นี้ คือองค์พระสัพพัญญูโพธิสัตว์อนันจะไตรสรโลกเป็นแท้ แลท้าวมหาพรหมทั้งหมื่นจักรวาลกับฉกามาพจรเทวราชทั้ง ๖ ชั้น แลท้าวจาดุมหาราชจักรวาลหเสี่ย สิริเป็นท้าวมหาพร ๔ หมื่นพระองค์

แลเทพดาทั้งหลายอันเศษชวนกันมาสันนิบาตในมณฑลจักรวาลนี้ พาเอาเทพเจ้าในจักรวาลนี้มีสมเด็จจอมรินทราธิราชเป็นอาทิไปสู่อุคตติเทพโลก เข้าสู่ทิพยวิมานแห่งพระโพธิสัตว์กราบทูลอาราธนา เหตุดังนี้ พระสัพพัญญูเมื่อได้ตรัสรู้แล้วจึงบันฑูรพระศาสดาเสด็จในหนหลังว่า **ยา ท่ ตฺสฺสึเต กาย** เป็นอาทิ แปลเนื้อความว่า กาลเมื่อตถาคตเป็นสันตติเทพวราอยู่ในอุคตติเทพโลก เทพบรรชิตมาทูลอาราธนาว่า ข้าแต่พระองค์ผู้มีเพียรเป็นอันมาก กาลบัดนี้สมควรที่พระองค์จะจุดลงไปบังเกิดในมาตุคัพโภทร จะได้ชนข้ามสัตว์นิกรในมนุษย์โลกกับทั้งเทวโลกให้พ้นจากโอสสงสารวัฏ ให้ได้ตรัสรู้ซึ่งทางปฏิบัติอันจะเข้าสู่พระอมตมหานฤพาน แล้วมีคำอธิบายสืบต่อไปว่าเทพดาทั้งหลายในหมื่นจักรวาล มายกขึ้นซึ่งทศนขสมโธธานสมุชิตอัญชลิตูลอาราธนาวิงวอนพระมหาบุรุษราชเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ณฤทกษ์ พระองค์ทรงบำเพ็ญพระศบารมีมา ไซ้จะปรารถนาซึ่งสักกสมบัติแลมารสมบัติ พรหมสมบัติแลจักรวรรดิสมบัตินั้นหา มิได้ ตั้งพระทัยปรารถนาซึ่งภาวะจะตรัสเป็นพระสัพพัญญู จะกู้ชนสัตว์โลกให้บรรลุพระอมตมหานฤพาน เหตุดังนี้ กาลบัดนี้ก็เป็นสมัยเพื่อประโยชน์ จะได้ตรัสเป็นพระสัมมาสัมพุทเจ้า จะได้โปรดสัตว์โลกในครั้ง นี้

สันตติเทพทรงใคร่ครวญอันยิ่งใหญ่ ๕ ประการ

ในลำดับนั้น สมเด็จพระมหาสัตว์ยังมิได้รับปฏิญาณแก่เทพนิกรอันมาทูลอาราธนา ทรงพิจารณา ดูซึ่งปัญหาทั่วโลกนห้ทั้ง ๕ ประการ ด้วยสามารถทรงกำหนดซึ่งกาลแลทวีป แลประเทศ และตระกูลกับทั้งพระมารดา

แลพิจารณาจุดซึ่งกาลทั้งนั้นเป็นปฐมว่า กาลเมื่ออายุแห่งสัตว์ในมนุษย์โลกเจริญมากขึ้นไปกว่าแสนปีก็ไซ้กาลที่พระสัพพัญญูจะบังเกิดในโลกเหตุใด? เหตุว่า สัตว์ทั้งหลายจะมีได้รู้ซึ่งชาติ ชรา มรณะ มากไป ด้วยความประมาทในสันดาน เบื้องว่าพระ

ศาสดาจารย์จะตรัสเทศนาซึ่งพระไตรลักษณ์ก็จะไม่สำคัญสัญญาที่จะสถับจักมิได้เชื่อฟัง อภิสมัยมรรคผลก็จักมิได้บังเกิด พระพุทศาสนาที่จะมีได้เป็นนิยานิกรรม เหตุดังนี้จึงไซ้กาลที่พระพุทเจ้าจะบังเกิดในโลก ประการหนึ่ง กาลเมื่ออายุสัตว์ลดถอยน้อยลงไปกว่า ๑๐๐ ปี ก็ไซ้กาลที่พระสัพพัญญูจะบังเกิดในโลก เหตุใด? เหตุว่าสัตว์ทั้งหลายในกาลนั้นมีสันดานหนาไปด้วยกิเลส จะมีได้ตั้งอยู่ในพุทธานุศาสนกถา ครวนาจุดเอาท่อนไม้ซึ่งตกลงในน้ำพลันที่จะอันตรธานมิได้ปรากฏ เหตุดังนี้ไซ้กาลที่พระสัพพัญญูจะบังเกิดในโลก แลกาลเมื่ออายุสัตว์ตั้งอยู่จำเดิมแต่เนปปลิงมาทราบเท่ากำหนด ๑๐๐ ปี จะมีสันดานสติบรับสรพระสัทธรรมคระกกาลที่พระสัพพัญญูจะบังเกิดในโลก เมื่อพระมหาสัตว์ทรงพิจารณาเห็นว่าอายุสัตว์ในกาลนั้นตั้งอยู่ ๑๐๐ ปีเป็นกำหนดเห็นสมควรที่จะจุดลงไปบังเกิด

แล้วทรงพิจารณาจุดซึ่งทวีปทั้ง ๔ เห็นทวีปทั้ง ๓ มิได้เป็นที่บังเกิดแห่งพระพุทเจ้า พระพุทเจ้า ทั้งหลายย่อมบังเกิดแต่ในชมพูทวีปอันเดียวทุกๆ พระองค์

แล้วทรงพิจารณาซึ่งประเทศสืบต่อไป เห็นในมัชฌิมประเทศเป็นที่บังเกิดแห่งพระอริยเจ้าทั้งปวง มีพระสัพพัญญูพุทเจ้าเป็นอาทิ อนัน สมเด็จพระจักรพรรดิแลกษัตริย์พราหมณ์คหบดีมหาศาล มหเสกษ์ที่มีบุญมาก ก็ล้วนบังเกิดแต่ในมัชฌิมประเทศนั้นทั้งสิ้น จะได้บังเกิดในประเทศทั้งปวงนั้นหา มิได้ และกรุงกบิลพัสดุ์ประดิษฐานอยู่ในที่ภูมิภาคแห่งมัชฌิมประเทศ ควรที่อาตมาจะบังเกิดในพระนครนั้น

แล้วทรงพิจารณาจุดซึ่งตระกูลสืบไปว่า ธรรมดาพระสัพพัญญูเจ้า จะได้บังเกิดในตระกูลเศรษฐีคหบดีแลพ่อค้าพ่อครัวนั้นหา มิได้ ย่อมบังเกิดในตระกูลทั้งสองคือ ชัตติยตระกูล ๑ แลพราหมณตระกูล ๑ อันโลกสมมตินับถือว่าประเสริฐ กาลบัดนี้โลกสมมติว่าตระกูลกษัตริย์ประเสริฐกว่าตระกูลพราหมณ์ ควรที่อาตมาจะบังเกิดในตระกูลกษัตริย์ แลสมเด็จพระเจ้าสิริสุทโธทนมหาราชนั้นจะเป็นบิดาแห่งอาตมา

แล้วทรงพิจารณาจุดซึ่งพระชนนีสืบไปว่า ธรรมดาพุทธมารดาซึ่งจะเป็นสตรีมีสันดานอันต่ำช้าชาติโลเลต่างๆ มีเป็นนักเลงสุราเป็นอาทินั้นหา มิได้ ย่อมบำเพ็ญพระบารมีมาถึงแสนกับปริบูรณ์ จำเดิมแต่บังเกิดมาก็รักษาเบญจศีลบริสุทธีมิได้ต่างพร้อยเป็นนิจกาล ทอดพระเนตรเห็นพระสิริมหาอาราธนาเทวีพระอัครมเหสีกรุงสิริสุทโธทนมหาราช มีพระบารมีครบแสนกับปริบูรณ์แล้ว ทรงรักษาเบญจศีลจารวัตรอันบริสุทธ พระราชเทวีองค์นี้จะเป็นพระมารดาแห่งอาตมา

ทรงรับคำอาราธนาจตุจากเทวดา ปฏิสนธิในพระครรภ์พระสิริมหามายา

เมื่อทรงพิจารณาซึ่งปัญจมหาวีโลกนะทั้ง ๕ บริบูรณ์แล้วก็กระทำสงเคราะห์แก่เทพดาทั้งปวงโปรดประทานปฏิญาณว่า ดุรธานทั้งหลายผู้นฤทุกข์ กาลนี้ควรที่อาตมาจะจุติลงไปบังเกิดเป็นพระสัพพัญญูโปรดสัตว์โลกทั้งปวง ท่านทั้งหลายจงกลับไปสู่นิवासฐานแห่งตนๆ เกิด

เมื่อส่งเทพเจ้าทั้งหลายไปสิ้นแล้ว ก็เสด็จแวดล้อมด้วยเทพยบริวารไปสู่ทิพยนิมิตวันอุทยาน อันมีในดุสิตเทวโลก เสด็จเที่ยวประพาสชมซึ่งทิพยพฤกษชาติมีพรรณต่างๆ เทพยบริวารทั้งหลายกราบทูลตักเตือนว่า ข้าแต่พระองค์ผู้นฤทุกข์ ขออัญเชิญเสด็จพระองค์จตุจากดุสิตเทวโลกนี้เกิด จงไปบังเกิดในมนุษย์สุดขีดจะได้ตรัสเป็นพระสัพพัญญูโปรดสัตว์โลก แล้วก็ทูลสรรเสริญสรรพคุณซึ่งทรงบำเพ็ญสั่งสมมาแต่ก่อน สมเด็จพระมหาสัตว์ก็จตุในทิพยอุทยานนั้น ลงมาสู่ปฏิสนธิในพระครรภ์แห่งพระสิริมหามายาราชเทวี พระอักรมเหสีแห่งพระเจ้าสุทโธทนมหาราชกรุงกบิลพัสดุ์ เหตุดังนั้น พระคันถรจนาจารย์จึงกล่าวนิคมคาถาในที่สุดปริเฉทว่า กตณฺขลิตฺติ เทวทฺธิ เป็นอาทิ อรรถาธิบายความก็ซ้ำเหมือนนัยถวายวิสัยขานมาแล้วแต่หลังๆ

ดุสิตปริวรรต ปริเฉทที่ ๒ จบ